

„Během květnového povstání se Praha osvobodila sama,“ říká Pavel Kmoch

11.05.2015

V květnu se v okolí Havlíčkova náměstí uskuteční bojová ukázka, která připomene 70 let od konce 2. světové války v Evropě. O koncipované dramaturgii vzpomínkového aktu Barikáda 2015 nebo významu Pražského povstání se rozhovořil Pavel Kmoch, člen klubu vojenské historie Gardekorps Praha, který se významně podílí na organizaci celé akce.

Kdy začaly přípravy na akci Barikáda 2015?

Připravit takovou akci trvá přibližně půl roku, čili někdy od října jsme se do toho naplno pustili. Pracuje na tom 10 lidí několik hodin denně. Vyřídí se spousta papírů, povolení, vyjádření různých subjektů, jako je Technická správa komunikací, kolektory, kanalizace... Dodáváme k povolení všechny podklady, plány pohybu a váhy techniky včetně přepravníků, které do Prahy nesmí. Musíme vyřešit balistický projekt a míru hluku. Kontaktujeme a registrujeme přes 400 účastníků akce, zařizujeme jejich ubytování a stravování, řešíme uniformy a kostýmy, projektujeme a připravujeme dekorace k tomu, aby celý prostor scény působil přesným dojmem ulice z května 1945, sháníme a s majiteli dohadujeme zápůjčky historické vojenské techniky a její dopravu na místo. Není to jen o tom, zastřílet si na dvě hodiny v ulicích.

Gardekorps spolupracovali s Prahou 3 na Barikádě již před pěti lety. Čím se budou od sebe obě akce lišit?

Scéna bude podobná, jako tomu bylo během bojové ukázky na Pražačce. Prostor sice není tak velký, ulice Prokopova je ale výrazně širší a navíc se budeme snažit popsat celý děj Pražského povstání od 5. do 9. května namísto od jedné scénky na Pražačce, která byla zcela konkrétní. Účastníci se tudíž budou na imaginární barikádě střídat a boje budou zaměřeny na více míst Prahy 3. Čili že povstání vypuklo živelně, že bylo málem potlačeno brutální vojenskou silou, ale prakticky za pět minut dvanáct zachráněno Vlasovou armádou. Ta ale posléze odešla a boje pokračovaly dál. Nakonec skončily příměřím mezi německými jednotkami a Českou národní radou. Až poté vlastně dorazila sovětská armáda, která se střetla již jen s posledními zbytky ustupujících Němců.

Největším tahákem je polní nemocnice Wehrmachtu. Jak jste k ní přišli?

Nabídl nám ji jeden vojenský klub, který se zaměřuje na dokumentaci a přesnou rekonstrukci zdravotní techniky. Je to v podstatě hotová expozice na klíč, což jsme velice uvítali. Myslím, že se výborně hodí k dalším expozicím, jako výstava zbroje, uniforem, parašutistů a další vojenské techniky, která se zúčastní akce. Bohužel jsme nepřekonali zákaz TSK, takže tanky nesmí do ulic, protože by svými železnými pásy mohly poničit vozovky. Bude ale určitě k vidění starý model tanku T-34 /76, na kterém přijeli do Prahy i Vlasovci. Pak i stroj Hetzer T-1, který se přímo účastnil bojů na Praze 3.

Pražské povstání je obecně známým historickým pojmem. Co nového lze ještě po 70 letech ukázat?

Chceme zapracovat konkrétní scény nebo lidské příběhy, které se staly. Hlavní cíl letošní Barikády je ale jasný, a to už zaznělo: zobrazit Pražské povstání vcelku. Máte pravdu v tom, že je povstání popsáno

globálně velice dobře. Nicméně během posledních 20 let se změnila zásadní věc, a to je účast Vlasovců, o níž se v době komunismu nemluvalo, a poté hodnocení Vlasovců oscilovalo od mírného braní na vědomí až po naprostou adoraci. Pravda je asi někde uprostřed. Pravděpodobně by Praha bez Vlasovců nepřežila, nelze ale říct, že by ji jejich armáda osvobodila. Praha se osvobodila sama.

Kde se v Praze vedly nejtěžší boje?

Samozřejmě na Pražačce, pak ve Strašnicích, u trojského mostu – tudy Němci prorazili a zmasakrovali v Holešovicích hodně civilistů – a pak na jižním směru v oblasti Zbraslav, Lahovice nebo v Krči. Tam útočily SS jednotky z Benešovska.

Proč se Pražačka stala terčem útoku československých jednotek?

V květnu 1945 tam byly kasárna a byla zde ubytována netypická jednotka. Jednalo se o SA Standarte Feldhermhalle, což byl jediný bojový pluk SA. Na rozdíl od Wehrmachtu to byli mladí kluci, velice ideologicky vychovaní. Sice sloužila hlavně jako přehlídková jednotka, nicméně měla tvrdý vojenský výcvik. Ve chvíli, kdy jí byla nabídnuta kapitulace, narazili Češi na brutální odpor. Navíc byl problém, že od východu útočila Kampfgruppe Milowitz. Boje byly až frontového rázu. Navíc ve škole docházelo k nepěkným věcem – vraždění rukojmích, vylupování očí zajatcům, mučení a následné házení pobitých těl do Vltavy.

V poslední době se objevují i názory o alibistickém boji Čechů s poraženými Němci. Co je na tom pravdy?

To je poměrně jednostranný názor. Češi se zapojili do války vznikem exilové vlády, ještě vlastně dřív, než vůbec začala. Okamžitě začaly vznikat vojenské jednotky v exilu - v Polsku, později ve Francii, Velké Británii a v SSSR. Že se do války nezapojilo obyvatelstvo protektorátu, je na jednu stranu pravda, na druhou stranu si nedovedu představit, jak by se mělo do ní vůbec zapojit. Existoval odboj, byl ale díky Heydrichovi do doku 1942 brutálně potlačen. Co se nestihlo potlačit do té doby, stihlo se po jeho atentátu. V letech 1943 - 44 uvízl odboj na mrtvém bodě, měl pouze zpravodajskou hodnotu. Až v roce 1945 se začal pomalu formovat. Není jednoduché se v profízlomaném státě účastnit jakéhokoli odporu. Dobře se to srovnává se situací v Itálii, naše země nemá ale žádné velehory. Jediné podmínky se nabízely v Beskydech nebo Českomoravské vrchovině, a tam ten odpor v ozbrojené podobě byl.

Když srovnáme Pražské povstání v kontextu jiných takových událostí v Evropě na konci války, má celosvětově větší nebo menší význam?

Povstání bylo připravováno na sebe několika nezávislými subjekty. Co se týká intenzitou bojů, je rozhodně srovnatelné. Třeba z Paříže v podstatě Němci odešli bez výrazných bojů, tady to bylo o dost drsnější, ale třeba ve srovnání s Varšavou z toho Praha vyvázla ještě velice dobře. Je třeba nezapomínat ani na to, že nemluvíme jen o Pražském povstání, ale českém národním povstání, které si vyžádalo např. masakr v Přerově, kde vypuklo povstání o týden dřív.

Za posledních dvacet let se ale změnil i pohled na chování Čechů během konce války...

Pokud budeme srovnávat zločiny Čechů a Němců, je to špatně. Je třeba negeneralizovat. Na mnoha místech se Němci ochotně vzdávali bez bojů, jiní se chovali ještě hůř než na frontě. Zdaleka ne všichni Češi se chovali tak, jak měli, ale nebyli všichni vůbec takoví. Během války i po ní se uchýlovaly ke gestapismu a k nesmyslnému násilí obě strany, Němci samozřejmě daleko víc. Ale nikdy se nebudeme bavíme o zločinech národů, ale o zločinech konkrétních lidí.

Zmínil jste osud Vlasovy armády. Přežil z ní nakonec vůbec někdo?

Jejich osud nebyl záviděnihodný. Vlasovci dorazili do Prahy v noci 6. května, účastnili se bojů 6. - 7. května. Velitel divize generál Buňačenko se nedohodl na politické dohodě s Českou národní radou, přestože ta pomoc nejdříve uvítala, ale poté se z toho snažila vykrouřit. Část Vlasovců pak tady zůstala i poté, co divize odtáhla, jako partyzáni. Pak je ale sebrala Rudá armáda a odcestovali těžko říct kam. Raněné Vlasovce v pražských nemocnicích povraždila NKVD přímo na lůžkách. Zbytek čekal u americké linie na zajetí, byli ale vráceni sovětské armádě, odvečeni do gulagu, nebo na místě zastřeleni. Právě proto dost vojáků nižší hodnosti přežilo, nakonec i ten gulag. Střeleni byli především důstojníci, a ani ti ne všichni. Vysocí představitelé ROA byli po válce v SSSR souzeni a oběšeni.

Pražské povstání bylo prakticky zpolitizované v době komunismu. Jak je to nyní?

Pražské povstání bylo zpolitizované už ve chvíli, kdy dorazila do Prahy sovětská armáda. Začalo se okamžitě mluvit o osvobození Rudou armádou. Ta měla přitom ztráty při pražské operaci v rozmezích několika desítek mužů, a proto bylo potřeba vytvořit legendu o osvobození Prahy, přičemž pravda samozřejmě je, že Sověti osvobodili skutečně většinu Československa. Prahu ale neosvobodili, to byla propagační lež, která měla podpořit dohodu, a vůbec směřování státu do sovětské náruče. A nyní? I když je to 70 let, pořád je toto téma politikum, a to v tom smyslu, že pokud se nezúčastníme vzpomínkové přehlídky v Moskvě, budeme terčem útoků, že znevažujeme roli sovětské armády. Pokud ukážeme, že se některé německé jednotky chovaly brutálně, nebude se to líbit někomu, kdo si je vědom, že jsme s Německem v NATO a v EU. My s tím ale po 70 letech již nic dělat nemůžeme, akorát ukázat, co se v Praze doopravdy stalo.

Pavel Kmoč (nar. 1968) vystudoval kulturní historii, regionalistiku, muzeologii a historii na TUL v Liberci. Jako píšící autor se věnuje především tématice poválečné retribuice a národnostní problematice ČSR, která vyvrcholila odsunem německého obyvatelstva. Jeden ze zakladatelů, dříve předseda, dnes místopředseda Klubu vojenské historie Gardekorps-Praha, z. s., založeného 1996.